

in strokovnjaki s tega ali onega polja mladinske književnosti Marjana Kobe, Martina Šircelj, Jože Zupan in Irena Matko Lukan. Njihovi zapisi so po eni strani človeško topli: Kristino Brenkovo opisujejo kot osebo z mnogo širine, duha in znanja, ki je bila sogovornicam in sogovornikom človeško blizu (vendar nekaterim tudi odmaknjena, a vedno in nespregledljivo izjemno uglašena). Po drugi strani tudi seveda zelo informativni: ob tem, ko prikazujejo Kristino Brenkovo, slikajo tudi čas in prostor, v katerem je živel in delala.

Pisma, ki so objavljena v knjigi (kot faksimili in v prepisu), kažejo, kako široko, zares široko socialno mrežno si je ustvarila Kristina Brenkova. Med dopisovalkami ni dopisovalci so tako domači intelektualci, kulturniki, umetniki (Prežihov Voranc, čigar kurirka je bila Kristina Brenkova v času druge svetovne vojne, Zorka Peršič, dolgoletna direktorica Mladinske knjige, ki je Kristino Brenkovo podpirala v prizadevanjih pri izvedbi založniškega programa, Melita Vovk, Maksim Gaspari, Ela Peroci, Lidija Osterc, Andrej Hieng ...) kot tudi tuji, s katerimi je sodelovala zlasti kot urednica (npr. Eduard Petiška). Pisma so eden od sokov pričujoče knjige: kot dokumenti časa so (s pisno podlago, pisavo in napisanim vred), ki jih ne bomo našli v zgodovinskih učbenikih, oživljajo pa podobo druge polovice 20. stoletja tako zelo in na tak način, da se lahko tistega časa skoraj dotaknemo.

Pismom na konec sta dodani študija Marjane Kobe o mladinski književnosti Kristine Brenkove, ki z distance raziskovalke gleda na njeno literaturo in jo literarnovedno umešča v kontekst slovenske književnosti, ter lastni razmislek Kristine Brenkove, zakaj piše za otroke.

Sledi naslednji od sokov knjige: *Izbrano leposlovje Kristine Brenkove*. Urednica in urednik sta na dobrih šestdesetih straneh izbrala tisto, kar je generacije

po drugi svetovni vojni pritegovalo in jih nagovarjalo: Od *Golobov, sidra in vodnjaka* pa *Deklince Delfine in lisice Zvitorepke* do *Modre vrtnice za princesko*, *Moje doline* in *Obdarovanj*: proza, dramatika in poezija, vse to.

Na koncu knjige sta Janja Jazbec in Katja Jevc pripravili *Bibliografijo Kristine Brenkove*: trinajst strani drobnega tiska v dveh kolonah!

Pri tej knjigi pa se nikakor ne more in ne sme mimo oblikovanja. Sanja Janša, ki s svojim oblikovalskim znanjem in izrednim občutkom že sicer daje velik pečat izdajam Mladinske knjige, je s to knjigo priklivala generacijam bralk in bralcev iz 60., 70. in 80. let prejšnjega stoletja nekaj takega kot mali kuharski šef podjagnek v znameniti risanki Ratatouille z istoimensko jedjo neprizanesljivemu ocenjevalcu hrane Egu: knjiga z izbranim fontom, z razmikom med črkami in vrsticami, z množico fotografij avtorice, naslovnice njenih del, z že omenjenimi fotografijami pisem, z oblački in citati ob straneh, z razporeditvijo besedila in ilustrativnega gradiva – z vsem tem je tako zelo živa, tako zelo diha in tako zelo priključuje v spomin otroštvo zdaj štirideset-, petdeset-, šestdeset-, sedemdesetletnikov, kot da bi se ti lastno odraščanje, zvezano v zajetno knjigo, postavilo pred oči. Izjemno.

Album in katalog in antologija v enih samih platnicah. Toliko tega!

Peter Svetina

DESETNICA 2022

Desetnica je stanovska nagrada za najboljše otroško in mladinsko literarno delo, ki jo od leta 2004 podeljuje Društvo slovenskih pisateljev izključno svojim članom, ki ustvarjajo v slovenskem

jeziku. Nagrado na podlagi izbora, ki ga za obdobje zadnjih treh let pripravi strokovnjak za mladinsko književnost, o nagrajencu pa odloča pet- do sedem- članska žirija v sestavi mladinskih in nemladinskih avtorjev, ki morajo biti člani Društva slovenskih pisateljev, podelijo vsako leto v mesecu maju. Namenjena je širšemu priznavanju ter uveljavljanju otroške oziroma mladinske literature v stanovski organizaciji, literarnokritični stroki in tudi v širši javnosti.

Nagrada je poimenovana po izrazu iz ljudskega izročila, kjer je deseti otrok (deseti brat ali sestra), ki mu je usojeno, da mora od doma v svet, arhetip otroka sirote. V slovenskem prostoru je najbolj znana priredba pravljice o desetnici izpod peresa Frana Milčinskega, ki je v obliki slikanice z ilustracijami Lidije Osterc izšla v letih 1964 in 1966. Motiv je doživel tudi več drugih predelav in izdaj.

Postopek priprave seznama del, ki so se letos lahko potegovala za desetnico:

Mariborska knjižnica, v okviru te Marta Novak in Maja Logar iz Službe za obdelavo gradiva, sta na pobudo Društva slovenskih pisateljev podali sezname mladinskih knjig, ki so izšle med 1. 1. 2019 in 31. 11. 2021. Seznam je DSP prejelo 12. 1. 2022. Hkrati je bil pridobljen seznam članov Društva slovenskih pisateljev, teh je bilo na navedeni datum 331. Na seznamu, ki je bil oblikovan po avtorjih za vsa tri leta hkrati, je bilo 1065 del.

Najprej so bile s seznama izločene knjige tistih avtorjev, ki niso člani društva. Pri članih društva so bili izločeni ponatisi, ponovne izdaje knjig, antologije in izdaje knjig v tujih jezikih. Izločeno je bilo tudi tisto gradivo članov društva, ki ne sodi med leposlovje (informativne knjige) ter knjige, ki so bile za nagrado desetnica že nominirane. Izločene so tudi vse knjige članov žirije za desetnico, saj ti v času mandata ne morejo kandidirati za nagrado.

Kriterije, zapisane v Statutu o nagradi desetnica, je izpolnjevalo 106 knjig.

Žirijo za izbor desetnice 2022 so sestavljali: Jana Bauer, Igor Bratož, Aksinja Kermauner (predsednica), Majda Koren in Magdalena Svetina Terčon.

Žirija je najprej izbrala **10 nominiranih del**, ki so se enakovredno potegovala za desetnico:

Jure Jakob: *Vranja potovanja*. Ilustrirala Anja Jerčič Jakob. Dob: Miš založba, 2021.

Jure Jakob je v četrti pesniški zbirki za otroke *Vranja potovanja* za glavne pesniške subjekte (spet) izbral vrane, ki so osrednji liki tudi v pesniški zbirki *Tri vrane s platane*. Če so v predhodni pesniški zbirki naslovi pesmi vezani na drevesa, je v slednji dvanajst pesmi dobilo naslove po vozilih, kot so: avto, kočija, balon, avtobus, kolo, tramvaj, vespe, čoln, sani, tovornjak, vlak, letala. Pesniški subjekti so vrane, ki večinoma ne marajo vožnje z omenjenimi prevoznimi sredstvi, razen belega vrana, ki »ga od drugod/pokličejo na nujno pot« ali pa ko »z balonom se nam sanje/spremenijo v potovanje«. Na koncu pa je prav, da več, da »vrana gre raje kar peš«. Igrive rime, povezane v dvovrstičnih kiticah, polnih ritmične harmonije, je spretno ilustrirala Anja Jerčič Jakob v tehniki izpiranke.

Neli K. Filipić: *Fronta*. Ljubljana: MK, 2021.

Mladinski roman uveljavljene otroške in mladinske avtorice nas popelje v vroče poletne dni, ko si najstniki Soška, Vanja, Luna, Beno in Karel skušajo popestriti počitnice z različnimi aktivnostmi. Dominantna Soška ustanovi spletno radijsko aplikacijo, imenovano *Fronta*, s katero hoče premagati dolgčas s senzacionalističnim poročanjem o izginulem neznancu, kar pa se na koncu prevesi v povsem resno zadevo. Pripoved se prekucuje med zapletenimi odnosi med

kameradi, kot se imenujejo, nakaže pa tudi globlje osebnostne probleme, problematizira spolno identiteto, težave s samopodobo, predvsem pa iskanje smisla bivanja. Mestoma prehaja v fantastičnost, predvsem pri skrivnostnem pojavljanju pogrešane osebe z nenavadnim imenom Sever Jug, ki je pravzaprav odslikava samih junakov in njihovih želja.

Nataša Konc Lorenzutti: *Tronci*. Ilustrirala Ana Zavadlav. Ljubljana: MK, 2021.

Tronci je že velik in zato je zelenjavo. To izvemo iz prvoosebne pripovedi dečka Izidorja. Ta je na začetku zgodbe tretješolec, na koncu pa četrtošolec. Veseli ga izdelovanje uporabnih predmetov iz kartona; ker mu starši nočejo kupiti pravega pametnega telefona, si ga izdelava sam. Iz kartona. S tem telefonom lahko pokliče Troncija. Ta je pravi prijatelj: vedno potrpežljivo posluša in nikomur ne izda, kar mu Izidor pripoveduje. Zgodba je preplet domačih dogodkov, šolskih prigod ter zapletov na treningu košarke. Ti so opisani doživeto, z veliko mero humorja in radoživosti, kljub temu da govorijo tudi o nekaj nadvse žalostnih dogodkih. Besedilo je ravno prav začinjeno z izrazi iz pogovornega jezika, kot so poušter, šajtrga, karjola in špeh, kar pripomore k dodatni verodostojnosti zgodbe, ob kateri se nam zdi, da bi se lahko dogajala v sosednji ulici.

Miroslav Košuta: *Božaj veter*: pesmi za mlade. Ilustrirala Ana Maraž. Ljubljana: MK, 2021.

Najstniku se življenje postavi na glavo; nežen pogled mu dan spremeni iz deževnega v ožarjenega s soncem. Miroslav Košuta z minimalističnimi, na prvi pogled preprostimi pesmimi pričara občutja, ki jih doživlja, ki jih je doživljal sleherni izmed nas. Popeljejo nas v svet prvih hrepenenj in poljubov, roke v roki, šepeta in pomenjivih pogledov. So

sončne pesmi, polne radosti, upanja, pričakovanja. So hudomušne: ko govorijo o slovesu, to ni žalovanje za vekomaj, so konci, ki napovedujejo nove začetke. So pesmi, ki nam božajo dušo.

Vinko Möderndorfer: *Sončnica*. Ljubljana: MK, 2021.

Roman bralca pritegne z dinamično pripovedjo, v kateri se prepričljivo izmenjujeta prvoosebna pogleda obeh protagonistov, odraščajočih najstnikov, ki v intimi lastne zasebnosti vsak po svoje premagujeta težave. Voranc težko govori o smrti očeta, Ajda skuša prikriti motnje hranjenja, pri tem pa ji njena disfunkcionalna družina ni ravno v pomoč. Avtor vpelje tragikomičen lik brezdomke Sončnice, zgrajen tako na jezikovni kot na karakterni izvirnosti ter z njim zasuka najstniški način razmišljanja in soočanja s težavami, opozori na zakoreninjene predsodke, preizprašuje pojem normalnosti in doseže točko preloma.

Maša Ogrizek, Maša: *Lisičja luna*. Ilustrirala Tina Dobrajc. Dob: Miš založba, 2021.

Knjiga nas najprej privabi z naslovom in ilustracijami Tine Dobrajc. V resnici pa nas v zgodbo pritegne geslo ali moto na začetku: »V vsakem od nas je zimzelen gozd. Za vsakega od nas obstaja plemo.« Začetek in konec zgodbe sta vezana na mačka, ki na začetku mijavka brez prestanka, »kot bi bil uročen«, na koncu pa se je otrokom »radovedno približeval in pušchal za seboj drobne stopinje v snegu«. Vmes je zgodba, ki nas popelje v 'odrasli svet strahov'. Deklica – lisica se po padcu znajde v nekem drugem svetu, kamor jo pripelje rogati ptič. Tam spozna tudi druge otroke, ki se odpravijo na potovanje domov. To zmorejo le skupaj. Zoja, Sofija, Benjamin in Medea se le povezani lahko vrnejo v resnični svet, a v sebi ohranijo zimzeleni gozd in plemensko pripadnost.

Sebastijan Pregelj: *Vrnitev*. Ilustriral Jure Engelsberger. Dob: Miš založba, 2020.

Šesta pripoved v pisateljevem nizu *Zgodb s konca kamene dobe* mlade bralce spet popelje na popotovanje Brina, mojstra pripovedovanja, in Črne, tokrat »na drugo stran«, čez gore, mimo jezer, čez prelaze in ravnine, a tudi nazaj, a ne čisto domov, ampak na svoje kolišče. To je bila odločitev, ki jo je mladi par sprejel in so jo tudi vsi njunega rodu. Avtor zgodbo gradi kot dolg niz posameznih ne predolgi prizorov, od katerih ima vsak svoj pomen in pustolovski naboj, hkrati pa kaže pot zgodbi naprej, junaka, in ne le onadva, pa na potovanju ob

spoznavanju sveta vse bolj odraščata. Njuna stališča se zdijo zmeraj bolj premišljena in odgovorna, odločitve drzne, a utemeljene, vrednote univerzalne. Pogum in drznost obeh mladih pri odkrivanju sveta dopolnjujejo tudi drugačni, čustveni uvidi, oboje pa sestavlja z zgodovinskimi drobci utemeljeno in ves čas poudarjeno toplo pripoved, ki bralca kar sili k branju.

Simona Semenič: *Skrivno društvo KRVZ*. Ilustrirala Tanja Komadina. Ljubljana: MK, 2020.

Prvo mladinsko delo Simone Semenič nas mahoma osvoji s svežino, tekočo, napeto, duhovito pripovedjo in slogom, ki

Vir: DSP

posnema govorico mladih. Zgodba teče v dveh pripovednih tokovih: Črt, Vid in dvojčka Iza in Kaj, štirje člani skrivnega društva KRVZ, se zapletejo v nenavadne dogodke, ki se začnejo odvijati po najdbi skrivnostnega zemljevida, vzporedno pa teče pripoved o gospodu Erasmusu, obupanem iskalcu znamenite rastline zmajev list. Na koncu se pripovedna tokova prepleteta in junaki pomagajo zmaju, ki je ujet pod zemljo. Avtorica je za ta roman prejela nagrado modra ptica leta 2020, priznanje zlata hruška 2021 in nominacijo za večernico 2021. Zgodbo so leta 2022 postavili na Oder pod zvezdami Lutkovnega gledališča Ljubljana. Roman je dramatisirala avtorica sama, režiral pa Mare Bulc.

Cvetka Sokolov: Reči, ki jih ne razumem. Ilustrirala Milanka Fabjančič. Dob: Miš založba, 2020.

Cvetka Sokolov z zgodbo romana *Reči, ki jih ne razumem* na impresivno natančen in slogovno več način usmerja bralca na premislek o tistem, o čemer se običajno govori v dobronamernem jeziku sistema, a nikdar zares ne razpravlja kot o velikanskem družbenem problemu: nasilje, še posebej nad otrokom, je zlo. Zlo, o katerem se ne sme molčati, zlo, ki ga je treba presvetliti, opisati z besedami, da bi lahko razumeli njegov zlohotni domet in pomen. Nasilje v družini, kakor je prikazano v zgodbi o Alini in Otu, je problem, za katerega se sicer zdi, da ima družba zanj že dolgo znane recepte, kako ga odpraviti, a številke o medvrstniškem in družinskem nasilju tega ne potrjujejo. Avtorica je s svojo pretresljivo pripovedjo več kot nazorno prikazala, da je tisto, kar v starševski dikciji pomeni postavljanje meja, skrajno vprašljivo, saj se največkrat ne zavedajo, da je to orodje smiselno le, če ga uporabljajo vsi. Nikdar ne sme biti sprejemljivo, da je kazen vzgojna, ker to ni, nesprejemljivo je čustveno in fizično nasilje, ravno to mora biti kaznovano.

Utemeljitev za nagrado desetnica 2022

Mateja Gomboc: Balada o drevesu. Dob: Miš založba, 2021.

Mateja Gomboc (1964) je po izobrazbi profesorica slovenščine in italijanščine, zaposlena je na Škofijski klasični gimnaziji – Zavod sv. Stanislava v Ljubljani, kjer poučuje slovenščino. Od leta 2012 je pomočnica urednice otroške revije *Mavrica*. Doslej je izdala slikanico *Polonca, mala in velika* (ilustracije Ana Razpotnik Donati), 2013, mladinski roman *Ime mi je Jon*, 2013, zbirko kratke proze *Tinka*² (ilustrirala Kristina Krhin), 2014, *Kdo si pa ti?* (ilustracije Ana Razpotnik Donati), 2014, in roman *Balada o drevesu*, 2021. Dve njeni knjigi sodita v informativno-leposlovno literaturo, in sicer bonton *Matic in Meta vsepovsod* (ilustrirala Ana Zavadlav), 2012, ponatis 2015; in *Matic in Meta za ohranitev planeta* (v sodelovanju z Ekologi brez meja; ilustrirala Ana Razpotnik Donati), 2017. Piše tudi leposlovje za odrasle (*Dantejeva hiša*, *Pozneje se pomeniva*); je avtorica več učbenikov in delovnih zvezkov za slovenski jezik za srednje šole.

Dušan Merc, Mateja Gomboc in Aksinja Kermauner (Vir: DSP)

Socialno-psihološki mladinski roman *Balada o drevesu* je pretresljiva pripoved

o ljubezni in smrti, ki bralca posrka v vrtnice mračnih, a tudi lepih trenutkov. Z večjim pisateljskim zamahom, ki ničesar ne izpušča in ničesar ne vsiljuje, avtorica zgodbo poda v vsej njeni kompleksnosti in s presunljivo natančnostjo.

Prvoosebna pripovedovalka Ada je dijakinja 3. letnika gimnazije in nadarjena mlada violinistka, ki se sooča z življenjem po samomoru svojega fanta Majka (Mitje). Pripoved je strnjena na štiri dni: od samomora do pogreba, vendar je v zgodbo vpletenih veliko retrospektivnih vložkov (čas pred samomorom), ki pojasnjujejo Adino in Mitjevo življenjsko zgodbo. Čas romana je natančno določen, pri vsakem poglavju je zapisano število ur, ki so minile od samomora. Književni prostor je Ljubljana (delno tudi Primorska, od koder se Adina družina, mlajša sestra Ina, oče in mama, priseli ob koncu Adinega osnovnošolskega obdobja); v sanjarjenju pred samomorom pa Ada in Majk ves čas načrtujeta potovanja, omenjata znamenita mesta po svetu. Npr. dogovorita se, da bo njuna prva skupna pot v Pariz, kar bi bilo dovolj slovesno za prvi spolni odnos. Skupaj bi šla v vse kraje, katerih fotografije ima Ada nalepljene v svoji sobi. Kljub načrtovanju njune prihodnosti, te v trenutku ni več, ni več njiju. Skozi Adine spomine se pred bralcem postopno oriše svet prej in zdaj, živo se zvrstijo osebe iz Adinega in Majkovega življenja, njuni prijatelji, občutki, strahovi, veselje, pričakovanja ... V zgodbi ima posebno mesto glasba, zlasti klasična, ki jo interpretira Ada, o njej razmišlja, jo občuti. Majk, kitarski samouk, igra večinoma popularno glasbo; morda prav zato razume Adin talent. Po smrti ostane praznina, v kateri Ada *mehča preteklik, da je bila Majkova punca*, z vedno novimi solzami. In drevesu v njej je ob Majkovi smrti počilo lubje. Poleg zanimive metaforike in izčiščene-ga sloga roman ponudi poglobljeni uvid v izjemno travmatično izkušnjo – pogosto

je v mladinski književnosti tabu že smrt, za samomor pa velja to še bolj. Ker je bila glasba način sporazumevanja med Majkom in Ado, se ta odloči, da bo, na željo Majkove mame, na pogrebu zaigrala. Ada skomponira skladbo z naslovom *Jaz ostajam. In ti v meni*. Simbolična postane tudi kitara, ki jo ob koncu pogreba Majkova mama podari Adi. Takrat se ponovno pokaže, da življenje teče naprej, da okoli Ade *biva svet*.

Dragica Haramija

NAGRADA VASJE CERARJA

Društvo slovenskih književnih prevajalcev je leta 2021 ustanovilo novo stanovsko nagrado za najkakovostnejše prevode mladinskih leposlovnih besedil iz tujih jezikov v slovenščino. Nagrada nosi ime po uglednem prevajalcu mladinske književnosti in uredniku Vasji Cerarju, ki je na matični založbi obogatil zbirke za mladino z naborom klasičnih in sodobnih del, pri čemer se je ozrl tudi po nam dotlej manj znanih književnostih. Poleg tega je bil Vasja Cerar tudi skrben mentor številnim prevajalcem, ki jih je navdušil za prevajanje mladinske književnosti v želji, da se na Slovenskem ohrani in nadaljuje tradicija kakovostnega prevajanja za mladino, saj je dober prevod pomemben dejavnik pri vzgoji mladih bralcev in njihove pismenosti.

Ker nagrada za najbolj uspele prevode za mladino prebira med žanrsko zelo raznovrstnimi deli, namenjenimi različnim starostnim skupinam, smo se odločili, da jo zastavimo nekoliko drugače. Tako se bo izbor vsako leto osredotočal na dela, izdana v zadnjih štirih letih, in sicer v eni od naslednjih kategorij: slikanica, besedilo za mlade bralce do 12 let, strip/risoroman ter besedilo za mlade bralce,